Yuxu... İntihar... Ölüm...

Mərhum şair Fərhad Metenin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş "Ömür – doğum günü hədiyyəmiz" kitabının son hissəsi

Fərid HÜSEYN

"Yaşamaq gözəl şeydi, qardaşım!" - təsirli fikirdi, elə bil son nəfəsdə, axır-axırda deyilib. Elə bil deyiləndə bu dünyanın bütün nemətləri, ləzzətləri bir də Nazim Hikmətin canına yayılıbmış və bu kamdan sonra bir də göynərti, sızıltı ilə bu fikirlər qopub dodaqlarından. Yaşadıqca, kam aldıqca, vüsətli təfəkkürlə dünyanı yaxşıca dərk etdikcə, əlbəttə ki, ondan ayrılmaq, qopmaq daha da çətinləşir. Optik aldanmalar, zəif duyumlar adamı hansısa məqamda çaşdıra, nəyisə puç, hədər donunda göstərə bilər, ancaq dünya nemətlərinin qılıqcıllığı, çəkiciliyi adamı çox halda hərifləyə bilir, nə sirdirsə, "işıqlı dünya"dan kam almağı hamı arzulayır. Hamımızın sınmaz, dönməz saydığımız Nazim Hikmət həbsxanada hər nə qədər özünü toxtaq tutsa da, böyük ideallar naminə nəmli otaqlarda can çürütsə də, yaşamaq feyzi əskilməzmiş və yazıçı dostu, məhbəs yoldaşı Orxan Kamala deyərmiş: "Bilirsən indi ən arzuladığım şey nədir? İstanbulda olmaq, öz evimdə, öz zövqümlə, öz əllərimlə qurduğum evimdə... Sonra axşamlar gəzməyə çıxmaq, xanımım və oğlum da yanımda, gəzəgəzə gedək Barba, kiminsə meyxanəsinə, biz ər-arvad birgə rakı içək, oğlum da salatlardan yesin". Nazim Hikmət kimi dühanın ən böyük arzusuna baxın... Yaşamaq, doğrudan da, gözəldi...

* * *

33 yaşında həyatdan köçən, vaxtsız vəfatı ilə dünyamızın suyunu bir az da bulanıqlaşdıran istedadlı şair Fərhad Metenin gündəliklərini oxuduqca bezgin sətirlərə rast gəlirəm, ürəyinin sındığı, qəlbindən qara qanlar axdığı, təkliyinə sığındığı anlar çox olub. Elə anlar hərdən onu intihara, özünə əl qaldırmağa, canına qıymağa vadar edirmiş. Ancaq görünür, belə adamı qoruyur, qoruyur ki, sağ-salamat gəlib belə baş verəcək ana yetişəsən, qaçılmazlığın siyapır üzü belə vaxtda tam görükür. Əlbəttə, Fərhadı - o cüssədə adamı, o hündürboylu, iri addımlı cavanı xırda qayğılar, məişət yükü, başadüşməzlərin xisləti yorubmuş bəzən, ancaq hər halda sonra o yorğunluqdan yaxa qurtara bilibmiş... Buna görə Fərhadı qınamaq, ittiham eləmək olmaz, çünki ağır günlər hamının qapısını nə vaxtsa döyür, çətinlik bəzən bizləri həmqismət edir. Mayakovski intihar etməmişdən az əvvəl yazmışdı: "Bağışlayın məni, bilirəm bu yaxşı iş deyil (heç kəsə məsləhət görmürəm), amma bundan başqa çıxış yolum yoxdu". Halbuki, illər öncə Yesenin intihar edəndə Mayakovskinin onun ölümünə yazdığı ağı beləydi: "Ölmək dünyada ən asan işdi, çətini yaşamaqdır".

Fərhadı da intihara çağıran fikirlərə görə qınamaq, ona qarşı ittiham kürsüsündən səslənmək insafdan deyil...

* * *

Fərhad, çoxumuz kimi yaşamaq istəyirdi, dünyanı sevirdi, dünyanı sevmək üçün həyatın ona verdiklərini duymaqdan da binəsib olmamışdı, yaşamalı günləri hələ qabaqdaydı, ölümün qarsıcı nəfəsindən uzaq idi. Ancaq nədənsə elə hey ölümdən, intihardan yazırdı və danışırdı. Belə fikirləri şeirlərinə də hopmuşdu:

Hər gün intihar üçün həyatı seçirəm yenidən.
Beynimdə burulğan kimi fırlanır sözlərin:
İnsan kimdən yaralıysa onu sevir, əslində:

Fərhad zaman-zaman gəlmişdi bu fikirlərə, ölümlə divarbir, qapıbir qonşu, kimi yaşamağının, bir evlitək yaxın olmağının fərqindəydi və bu dünya ona əlvan, bəzən dəhşətli, yozulmaz yuxu kimi görünürdü və yuxu ilə intihar onun şeirlərində, gündəliyində çox rast gəlinən, vaxt-bivaxt düşündüyü mövzulardır. Az yazması, qısa ömür yaşaması isə həmin mövzuları daha qabarıq göstərir oxucuya, yazılarında tez-tez rast olursan, əhli-nəzər gözündən yayınmır belə məqamlar.

Onun "Toxucu" hekayəsində, ayrı-ayrı şeirlərində yuxularla bağlı çoxlu məqamlar yer alıb, səliqəsi həsəd doğuran bir nizamla gündəliyində yazıb röyaları barədə, eləcə də şeirlərində...

Qarşıma çıxır yuxularımdakı qəribə adamlar.
Boyları boyumdan uca,
addımları addımlarımdan iri.

"Dostlarımın uydurduğu qadın" şeri

Yatdım, yuxuda çatlamış toxum gördüm,
İçindən ağac çıxdı, altında quşlar kölgələndi,
Bir də o adam, yanında su və bir bütöv çörək,
Gülümsəyərək dedi: "xoş gəldin..."

"Ayin" şeri

"Sonra yadına düşsə ki,
yuxuda bir qadın görmüşdün -
Uşaq yerinə iri buğda dənəsi doğan çılpaq qadın.
Qorxma, sığal çək sevgilinin saçlarına
Və də pıçıltı ilə "səni sevirəm" de.
O da mütləq "mən də sevirəm" deyəcək.

"Ailə" şeri

Oyatma məni, toxunma mənə, gedirsən get.
röyalarımda qarışıq, dolaşıq səslər.
Tanımadığım adamlar, boyları boyumdan uca,
Addımları addımlarımdan iri.
Hıçqırtılı gülüş, bir də at nallarının cingiltisi.
Yerbəyer eləməliyəm səsləri.

"Toxunma mənə" şeri

Bizə ilk baxışdan adi, qaydasında görünə bilər, ancaq bu şeirlərin hər biri Fərhadın təlatümlü taleyinin "bayquş misraları" idi. Fərhad daim yuxu ilə ölümün, intiharın arasında var-gəl edirdi, onların hər biriylə hesablaşırdı. Uşaq bəxtiyarlığı, firəvanlıqdan doğan rahatlıqda da daim nəyinsə bivaxt kəsiləcəyini, bitəcəyini deyirdi həmişə, ona görə də həyatın ali və adi zövqlərinə can atırdı. "Xam kərpic sudan qorxduğu tək" ölümdən qorxurdu bəzən, çünki hazırlıqsız idi, çoxlarımız kimi, xırda-xuruş qayğılar onu tam azadlığına qovuşmağa macal vermirdi, bu namxuda gərginlikdən, cavanlığın imkanlarından doğan günahlar da bir yandan... və əlbəttə ki, biz bilmədən, kimsə duymadan qara torpağın gözü tutubmuş onu...

* * *

Əlamətdar günlərin qəribə, barışılmaz ağırlığı olur. Deyək ki, ad günlərinin, il dönümlərinin, yuvarlaq yaşların və s. Vaxtı əyləmək, dayandırmaq olmur və bu bəlli həqiqətə görə əslində, o qədər də dünya qəmi yeməyə dəyməz, onsuz da fənaya uğramayacaq, qəziyyəsin tapmayacaq, aqibətsiz bir nəsnə yoxdu. Sadəcə, əlamətdar günlərdə o günün sahibinin başına toplaşanlar, arayıb-axtaranlar nə qədər çox olsa, sonradan həmin adam içində bir o qədər təklənir. Belə gündə ümumi rifah naminə, ovqatın xoşluğu üçün nə edilsə də qəm, qüssə tam sıyrılıb getmir ürəkdən. Xoş duyğular, ani xoşbəxtliklər göyərçin kimi uçur həmin kəsin əlindən, sonra hamı dağılıb gedir, qalır tək-tənha, elə bil onu təkliyinə gömüb uzaqlaşırlar məzarının yanından... Xoşbəxtliyin məyusluğu insanın həyata qarşı olan qovuq iddialarını lap barizləşdirir, əvvəlki səadətin səsi eşidilməzləşir. Və Fərhadın gündəliyində bir qeyd diqqətimi xüsusi cəzb edir: *"Bu gün mənim ad günümdür, amma mən daha çox intihar barəsində düşünürəm və heç vaxt olmadığı qədər kədərliyəm".*

22.12.2006

* * *

Dünyanı əksər şairlər sevib, ancaq dünyanı çox vədə pisləyiblər, yamanlayıblar şairlər. Dünyanı bivəfa, amansız, fürsətkeş, vədəvermez kimi qələmə veriblər. Klassik Şərq ədəbiyyatında dünyanı çox yamanlayıblar, yaddaqalan bənzətmələrdən birisə bu olub: "oğru qapısı". Şairlərin dünyaya "oğru qapısı" deməklərinin də səbəbi varmış, çünki qədimdə oğruların evinin 2 qapısı olarmış, birindən girib o birisindən çıxıb qaçarmışlar. Şair demiş: "Bir yandan boşalır, bir yandan dolur" bu mənada, doğrudan da, iki qapısı var dünyanın. Fərhad da, bu yamanlanan, üzünə hər söz deyilən dünyada yaşamaq istəyirdi və çox yazıb-yaratmaq fikrindəydi. Gündəliklərinə baxdıqca, oxuduqca görürsən ki, o əsərlərində yuxulardan bəs qədər yararlanmaq fikrinə düşübmüş.

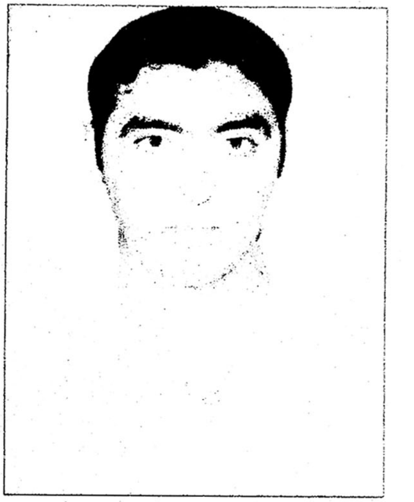

Fərhad Mete

Bir səhər məktub aldıq. Oğlan yuxuda Allahı görmüşdü və O. oğlana demişdi ki, məni unutmayın. Biz uşaq idik. (roman bu məktubla başlayır və bitir).

02.05.2007

Xəstə yuxularını həkimə danışır. Yuxular olduqca qəribədir və real hədəflərə əsaslanır. Xəstə ölür. Həkim tikələrə bölünür. Amma əks-sədalı ürək döyüntüləri davam edir. Mistika başqa nə iləsə də əlaqəlidir.

23.01.2008

Xəstə yuxularını həkimə danışır və sonra yuxular çin olur. Həkim tikə-tikə parçalanır. Sonra həkimi krematoriyada yandırırlar. Səs eşidilir: tuk-tuk, tuk-tuk.
Xəstə həkimə gələcəyi danışır.

Bütün günahlar poçtalyondadır... Göndərdiyim 20 məktubu çatdırmayıb - qadın dedi.

(Yuxu 7-8.X.07)

* * *

Şairlərin uzagörənliyi hər zaman olub. Şeirləri ilə taleyini irəlicədən danışan şair-

Əlamətdar günlərin qəribə, barışılmaz ağırlığı olur. Deyək ki, ad günlərinin, il dönümlərinin, yuvarlaq yaşların və s. Vaxtı əyləmək, dayandırmaq olmur və bu bəlli həqiqətə görə əslində, o qədər də dünya qəmi yeməyə dəyməz, onsuz da fənaya uğramayacaq, qəziyyəsin tapmayacaq, aqibətsiz bir nəsnə yoxdu. Sadəcə, əlamətdar günlərdə o günün sahibinin başına toplaşanlar, arayıb-axtaranlar nə qədər çox olsa, sonradan həmin adam içində bir o qədər təklənir.

Fərhadın vaxtında yaşadığı sıxıntıları, şeirlərinə hopmuş ağrılar kaş başa düşüləydi, şeirdən ancaq poetik hə alan bizlər, onları sətirlərin məna gücüylə, şeir nizamıyla, texnarlığın hərtərəfliliyi ilə yox, ürəkdəki ağrılarının səbəbini duya bilərdik.

lər çox olub. Deyilənə görə, Puşkinə malikanədə qalmaq, zənginlərlə ayaqlaşmaq çox çətin imiş, ona görə də dəfələrlə kəndə köçmək istəmişdi. Həyat yoldaşı Natalya isə iki bacısını - Yekaterina və Aleksandranı da kənddən gətizdirib yanında saxlayırdı ki, şəhərdə onlara daha kübar ər tapsın. Puşkinsə baldızlarının onunla birgə yaşamasından möhkəm narahat imiş. Dostlarına xısın-xısın danışırmış ki, başqalarıyla yaşamaq ailəyə bəla gətirir, doğrudan da, belə oldu. Puşkinin həyatına baldızının aşiq olduğu Dantes sona çatdırdı.

Belə hallar, düyünlü talelər çox olub, kimi buna təsadüf deyir, kimi öncəgörmə, hər halda mən şairlərin uzaqgörənliyinə inanıram. Görünür, ümidin söndüyü, insanın bədbinləşdiyi, qara qayğılı ölümlə həmnəfəsliyi duyanlar üçün bu sözləri dilə gətirmək əskiklik sayılmır, qürur məsələsinə çevrilmir. Həyata daim axtarıcı baxışlarla baxan şairlər, öz ölümlərinin də yerini müəyyənləşdirmək istəyirlər, ona görə də belə qəmli, aqibət duyğulu fikirlərə beyinlərində meydan verirlər. Fərhad Metenin gündəliyində öz ölümünü yuxuda görməsi barədə qeydini oxuyanda isə əlim-ayağım buza döndü. Sarı simə keçən qeydlər idi. Görünür, Haqqın əziz bəndəsiymiş, yoxsa hardan biləbilərdi aqibətini və belə bir qeyd yazardı gündəliyində: "Bu gecə öz ölümümü gördüm"

(Yuxu 19-20.02.05)

* * *

Hər vaxt xoşgüzəran olmur adam, dərd, belə qapının azğını qış kimi kəsdirdiyi vədə-

lər də olur. Belə vaxtlarda inamı pak olanlar, ali mərtəbədə məqam tutmuşlar şübhəsiz ki, Allaha sığınırlar, yol göstərmək, çıxış yolu tapmaq üçün ondan dərrakə, ümid işığı, mədəd umurlar. Gendən-genə insanın içindəki təlatümləri duymaq olmur, gərək insanın ürəyinə bələd olasan, bunun üçün də həmin kəsin əməllərindən xəbərdar olmalısan. Bu kitabı yazan vaxtı Rəbiqə Nazimqızının dilindən eşidəcəkdim ki, Fərzuq Sadıqbəyli adlı bir öncəgörənlə Fərhadla tez-tez görüşür, ondan məsləhətlər alırmış. Sonra bir dəfə mən də görüşdüm onunla, Fərhadla bağlı danışdı və ölümün həm özünün, həm də Fərhadın duyduğunu dedi. Fərhad ruhi təbəddülatlar, ağır dönəmlər keçirərkən Fərzuq bəyə mesajlar yazar, onun gələcəyigörmə, sabahıduymaq qabiliyyətinə inamla bel bağlayarmış. Söhbət əsnasında bəlli oldu ki, aradan neçə illər keçsə də, Fərhad Metenin ona ünvanladığı mesajlar onun telefonunda qalır. İsrarla da olsa, o mesajlardan bəzilərini mənə yazıb göndərdi və bu mesajların hər birini oxuyanda Fərhad Metenin, ruhi işgəncələrini, narahatlığını aydınca duymaq, hiss eləmək olur...

MESAJ

- Aşiq oldum ustad, anla məni nə olar. İçimdə qarışıb hər şey. Bilmirəm nə oldu mənə. Çox narahatam, təsəlli ver mənə, ustad. (Fərhaddan. 22.02.2009 saat 20.16.10)

- Aşiqlik bəlan çox olsun. Allahın rəhməti qədər. (Fərhada. 22.02.2009 saat 20.30.59)

MESAJ

- Sarsıldım. Yoruldum. Bitdim. Tükəndim, ustad! Nə olacaq halım, bilmirəm... mənə təsəlli ver, tərk edildim, ustad... (Fərhaddan. 15.03.2009 saat 22.44.28)

- Əzizim, qarşına çıxanlar anti-niyyət enerjisinin yaratdığı olaylardır. Olanları sən hazırladın... Əlindən dad etdiyin hadisələri səmimi salamla... Övladın, sevgilin kimi... (Fərhada 15.03.2009 saat 22.53.55)

MESAJ

- İntihar günah sayılır? (Fərhaddan 31.03.2009 saat 23.03.25)

- Günah yoxdur, məsuliyyət var. (Fərhada 31.03.2009 saat 23.06.31)

- Deməli, məsuliyyət daşıyırsansa günahkarsan? (Fərhaddan 31.03.2009 saat 23.08.42)

- Günahkarlıq duyumu köləlikdən, məsuliyyət duyumu isə ağalıqdan xəbər verir. (Fərhada 31.03.2009 saat 23.12.54)

MESAJ

- Nəzəriniz üstümdə olsun... (Fərhaddan 05.04.2009 saat 22.59.02)

- Bizim işimiz bu... Amma sənin də nəzərin öz üstündə olsun... Bu tufanlı halların gözəldir, səndən sular gedəcək... nurlanacaqsan... Görüntüdə olan bu ... (05.04.2009 saat 23.01.05)

MESAJ

- İçkini və siqareti atdım... Amma ürəyimdə ağrı var, bəzən mənə elə gəlir ki, bu ağrı varlığımın sübutudur.

(Fərhaddan 05.04.2009 saat 23.03.27)

- Ağrın-maskalanmış nurundu... "Özünə qalx, sən varsan, olansan" - deyir.

(Fərhada 05.04.2009 saat 23.11.15)

- Bu halı meditativ qaydada özündə yarat: hər yerdən və hər kəsdən - daşdan, küləkdən, bitkidən, günəşdən, insanlardan, üstünə gələn qatildən, sadiq dostdan, tanımadığın insanın göz yaşlarından, dost xəyanətindən, qeybdən, bir sözlə, ətrafındakı hər şeydən işıqlı, nurlu və sevən bir Sən təbəssümlə, mehribanlıqla sənə baxır. (Fərhada 22.04.2009 saat 11.09.53)

MESAJ

- Bilsəydin ki, özün özündən nə qədər qürbətlərə, uzaqlara düşübsən, bütün işləri yarımçıq qoyub O-nun dalınca qaçardın. (Fərhada 26.06.2009)

* * *

Kəmhövsələ bir adamın yanında azmaz təfərrüata varanda, hadisəni yerli-yataqlı danışanda o saat söhbəti müxtəsər eləmək üçün deyir: Bəs axırı necə oldu? Bütün bu yazılanlar, Fərhadın ömrünün gizlinləri, sirləri, maraqlı məqamları, şeirləri, haqqındadır. Və bu mətnlər ona görə yazıldı ki, biz onu daha yaxşı başa düşək, axır, sonun necə olduğunu mümkünanə imkanlarla dərk edək, yaradıcı insan üçün uzun ömrün qayəsini anlayaq, vaxtı fövtə verməyək, şair xislətini daha dərindən başa düşüb onları hifz edək...

Ən çətini şübhəsiz ki, müasirini başa düşməkdir, çünki arada uzun zaman yoxdur, sular durulmayıb, ürəklər, nəfəslər soyumayıb, düşüncə, dərrakə bütünlüklə günün alışılan stereotiplərindən azad deyil və bütün sadaladıqlarım hər dövrdə zamandaşları üz-üzə qoyan, düşmən edən amillərdəndir.

Fərhad Metenin ətrafına toplaşan dostlar da var idi, qohum-əqrəbası da, ailəuşağı da, başını qatacaq işi də, ümidli olduğu gələcəyi də... Ancaq onun xəyalını nədənsə tənhalıq, təklik işğal edibmiş və kitablardan köçürdüyü bu sətirlər onun ürəyinə, görünür, yaxın imiş: "İnsan tənhadır və heç kimi yoxdur, onun nə oğlu var, nə qardaşı; əziyyətlərinin isə sonu görünmür, gözləri də sərvətdən doymur". (Ekkleziast)

Bütün bunlar zəmanənin, ağır dövrün və şair dilə gətirmədiyim çətinliklərin, psixoloji sarsıntıların sətirlərdəki şəklidir, həm də bir taledir... Və bizlər hər birimiz gərək bu taleni başa düşək... Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev "Mirzə Fətəlinin faciəsi" adlı yazısında onun başa düşülmədiyini belə yazır: "Mirzə Fətəlinin faciəsini təmamilə anlamaq istəyənlər "Kimyagər"[1] komediyasında onun Molla Nuru şairin dili ilə söylədiyi sözlərə diqqət yetirməlidirlər. Molla Nuru mülklərini, evlərini girov qoyub, Molla İbrahim Xəlilin yanına gümüş almağa gedənlərə üz tutub deyir: "Hər kişinin öz peşəsi onun özü üçün iksirdir[2]".

Bunun cavabında ondan soruşurlar: "Sən ki şairsən və şairlik də sənin peşəndir, bəs nə səbəbə bu sənətin sayəsində sənin dövlətin yoxdur?"

Molla Nuru cavab verir: "Bəli, mənim hünərim fil-həqiqə[3] iksiridir. Ancaq necə ki siz deyirsiniz, iksirə lamahalə[4] başqa filizat[5] lazımdır ki, onun təsirini qəbul edə. Habelə mənim hünərim üçün dəxi ərbabizövq[6], kamal və mərifət lazımdır ki, dediyim əşarın[7] qədrini biləler. Zəmanı ki[8], mənim bəxtimdən həmşəhərlilərim də sizsiniz, sizdə nə kamal, nə ağıl, nə də beyin var. Bu surətdə[9] mənim hünərimdən nə fayda hasil olacaq, mənim şeirim nəyə məsrəfdir?[10]"

Bundan böyük faciə olarmı?"

Yuxarıdakı ağrılı sətirlər göstərir ki, zamandaşları, müasirləri tərəfindən anlaşılmamaq, yaxud düzgün başa düşülməmək bütün dövrlərə xas bəlalardandır, gələcəksə belə görükür: bizi fərqli durum gözləmir.

Fərhadın vaxtında yaşadığı sıxıntıları, şeirlərinə hopmuş ağrılar kaş başa düşüləydi, şeirdən ancaq poetik həzz alan bizlər, onları sətirlərin məna gücüylə, şeir nizamıyla, texnarlığın hərtərəfliliyi ilə yox, ürəkdəki ağrılarının səbəbini duya bilərdik. Bir başqa nakam taleli şair Faiq isə uzun illər əvvəl, əslində, bütün şeirsevərləri biganəlikdən xilas etmək məqsədiylə yazmışdı:

Günlərin bir günü
Xatırlayıb məni,
Oxumaq istəsəz
şeirlərimi,
dişlərinizi-dişlərinizə
sıxın oxuyun.
Dişlərimi-dişlərimə
sıxıb yazmışam -

Hər şair yazdığı kimi duyulsaydı, şeirlərinin taleləri haqqında insanlar maraqlansaydı, nə qəm vardı ki...

* * *

P.S. *Bu kitab Fərhad Meteni bir də xatırlamaq üçün yazıldı, şifahi "nekroloq"lardan xilas üçün qələmə alındı, ildə bir dəfə ötəri yadasalmaların ağzına daş basmaq üçün kağıza köçürüldü... Ən əsası isə bütün həqiqi istedad yiyələrini - yaradıcıları unutmamaq üçün yazıldı...*

Sonrakı səhifələrdə Fərhad Metenin vəfalısı - həyat yoldaşı Hicran xanımın və şairin ən yaxın dostu, onunla eyni avtomobildə qəzaya uğrayan istedadlı şair İlham Çərkəzin müsahibəsini oxuyacaqsınız, o mətnlərdə də bəzi həqiqətlərlə, maraqlı tarixçələrlə, dürlü faktlarla tanış olacaqsınız... Kitabın sonunda isə Fərhad Metenin bütün şeirləri və hekayələrini oxuyacaqsınız...

Fərhadın qələmindən çıxan və özünün çapa hazır bildiyi əsərlərini ona görə bu kitaba daxil edirəm ki, bu nəşr həm də onun ikinci kitabı olsun. Fərhadı bir-iki şeirlə tanıyan, yaxud nakam taleyi haqda kimdənsə nələrsə eşidənlər, yaxud bu kitab vasitəsi ilə onun həyatına bələd olub şeirlərini, hekayələrini mütaliə etmək istəyənlər dağa-daşa düşməsinlər, onun yaradıcılıq nümunələri də bu "damın altı"nda toplaşsın, daha əlçatan olsun...

Əziz Fərhad, ikinci kitabının işıq üzü görməsi münasibətilə səni təbrik edirəm, ruhun şad olsun, dostum...

---

1) Hekayəti Molla İbrahim-Xəlil Kimyagər" (1850) komediyası nəzərdə tutulur
2) Cümlənin mənası hər kəsin peşəsi onu yaşadır, onu zənginləşdirir kimi də başa düşülə bilər. 2. İksir - sözü isə hərfi mənada keçmişdə yalançı kimyagərlərə görə misi qızıla çevirən maddədir.
3) Həqiqətən, doğrudan da
4) İstər-istəməz
5) Filiz, emal edilmiş metal
6) Zövq əhli, zövqlü insanlar
7) Şerin, şeirlərin
8) Tale elə gətirib ki
9) Belə olan halda, vəziyyətdə
10) Lazımdır